

Desať rokov Kritiky & Kontext na prelome storočí

Samuel Abrahám

Desať rokov redigovania a vydávania *K&K* poznačil pocit satisfakcie, ale aj pochybnosti. Radosť napríklad spôsobuje čerstvý voňavý výtláčok z tlačiarne, alebo konverzácia či korešpondencia s ľuďmi, ktorí sú stále odhodlaní budovať „republiku písma“ alebo „obec slova“, aby som parafrázoval Domina Tatarku. Naopak, pochybnosti spôsobuje pocit marginalizácie a viac či menej explicitné obvinenia z elitárstva. Frustráciou znásobuje vedomie, že časopis ako *K&K* sa skutočne ocitá na okraji, ak ho postavíme vedľa kvanta „dreku“, ktorý vyprodukuje rôzne druhy médií. A pritom demokratická spoločnosť by mala mnohé témy prezentované v *Kritike* rozoberať v dominantných médiách. Tento stav nie je špecifický pre slovenskú spoločnosť. Často počúvam od kolegov-vydavateľov, že vyhýbanie sa dôkladnej analýze kľúčových tém a problémov v politickom a verejnom diskurze je globálny fenomén. Časopisy ako *Kritika* často odbijú a obvinia z elitárstva, ktoré sa dnes používa ako eufemistická nadávka, pretože témy, ktorými sa zaoberajú, zaujímajú len zopár vzdelancov. Našťastie, existujú ľudia, ktorí odmietajú zvieravú kazajku krátkych správ a premieľajúcich sa horúcich tém a odmietajú stereotypné vymedzenie rasou, rodom či politikou.

Jedna takáto „obec“ sa zoskupila okolo internetového časopisu *Eurozine.com*, ktorý vytvára priestor na diskusiu a výmenu článkov a tém pre mnohé európske kultúrne časopisy. Práve niekoľko z nich sme oslovili, aby sme zostavili materiál pre toto výročné číslo.

Desať rokov 1996-2006 vydávania *K&K* sa prelína s koncom storočia, ktoré náš región poznačilo najmä vzrušujúcim a pohnutým obdobím postkomunistickej transformácie. Keď v takom období vznikne projekt ako *K&K*, takmer nevyhnutne si stanoví vyššie ambície než môže dosiahnuť. Prvé číslo v roku 1996 vzniklo „z odporu a strachu z ignorantstva a nekritického obdivu k čomukoľvek“ a predsavzalo si realizovať akúsi „archeológiu kritického myslenia“, teda postupne mapovať a recenzovať knihy nedostupné počas socializmu a pomôcť zorientovať sa v množstve tém a prúdov, ku ktorým sme do roka 1989 nemali prístup. Kritické myslenie sme od začiatku chápali ako jeden z nevyhnutných „nástrojov na prežitie a nezhlúpnutie v záplave pochlebovačov a fanatikov“. A keďže v tom ťažkom období, keď sa Slovensko prepadalo do priepasti, mal každý svoju pravdu, slovo *pravda* nadobudlo absolútne parametre, ktoré treba nájsť a presadiť a z nástroja

na „život v pravde“ sa stal konečný cieľ. Kritické myslenie má zámerne skromne ambície, pretože „v nijakom prípade nie je odpoveďou, konečným víťazstvom dobra nad zlom, svetla nad tmou či nájdením pravdy“.

Pri spätnom pohľade na desať rokov vydávania časopisu sme len malou kvapkou prispeli do tohto obrovského virvaru, v ktorom sa na prelome dvoch storočí zmieta ľudská myseľ. Napriek tomu veríme, že to, čo sme vydali nebolo márne a poskytlo čitateľom a vlastne aj autorom inšpiráciu na premýšľanie.

V druhej dekáde časopisu sa pokúsime spolu s Egonom Gálom prispieť do začatej, no nekončiacej analýzy tém, myšlienok a kníh, ktoré nám pomáhajú chápať stav dnešnej doby a v ňom náš údel. Sú veci z minulosti, tak ako v ľudskom živote, ktoré si treba pripomínať a skúmať tvárou-tvárou neznámej budúcnosti. Hoci budúcnosť sa neustále tvorí a vyvíja nanovo, vždy je prepojená a determinovaná momentálnym vnímaním myšlienok a činov z minulosti.

Obsah tohto výročného čísla vznikol oslovením niektorých vydavateľov z okruhu časopisu *Eurozine*. Požiadali sme ich o články, ktoré vydali a považujú za aktuálne a možno aj nedocenené. Hoci sme nemali v úmysle vydať tematický blok či *dossier* ako obyčajne, dostali sme niekoľko zaujímavých príspevkov týkajúcich sa prekladu. Prekvapilo a trocha ma to aj zarazilo, pretože v tom čase som sa pokúšal získať povolenie od Milana Kunderu na preklad jeho kníh napísaných vo francúzštine do slovenčiny. Snažil som sa ho presvedčiť, že tieto jeho knihy by mali byť preložené do slovenčiny, tak ako sú preložené napríklad do holandčiny či slovinčiny. Argumentoval, že Slováci môžu čítať

jeho knihy v češtine, čo je samozrejme pravda, problém však je, že zatiaľ nepovoľuje preklad týchto kníh do češtiny, pretože ich plánuje preložiť sám. Naša posledná korešpondencia sa udiala po tom, čo jeho román *Totožnosť* začal kolovať v pirátskom preklade ilegálne cez internet. Náďovažok, bol to preklad z anglickej verzie, čo popieralo všetky princípy, ktoré tento veľký autor proklamuje vo svojich esejach o umeleckom preklade a, samozrejme, dôsledne dodržiava pri prekladoch svojich diel. Doposiaľ sa mi nepodarilo presvedčiť Milana Kunderu, hoci naposledy sa už vyjadril, že o možnom preklade do slovenčiny bude uvažovať.

Medzičasom som natrafil na článok o preklade od Ericy Johnson Debeljak, v ktorom sa na začiatku zmiňuje o preklade a Kunderovej *Nesmrtelnosti*. *Dossier* som uzavrel textom, ktorý som objednal od nášho častého prispievateľa z New Yorku, spisovateľa George Blechera, aby rozviedol jednu provokatívnu vetu, ktorú predtým raz utrúsil: „preklad môže byť buď lepší alebo horší ako originál, nikdy však rovnako dobrý“.

Ďalší článok sme vydali na odporúčanie vydavateľa viedenského časopisu *Wespenest*. Je o rakúskom nacistickom psychiatrovi, ktorý po vojne prežil bez potrestania, ba dokonca v prominentnom postavení, chránený právnickým a psychiatrickým establišmentom. Autor článku, lekár Werner Vogt odhaľuje beštiálne konanie Dr. Heinricha Grossa za vojny a popisuje jeho úspešnú kariéru v povojnovom Rakúsku. Je to veľmi stredoeurópsky príbeh o kolaborácii, nedostihnuteľnosti zloduchov a opakujúcom sa pokuse vygumovať historickú pamäť kriminálnych a neľudských činov počas vojny a vlastne počas celého 20. storočia.